

KRIŽNI PUT

HRVATA SREDNJE BOSNE
1992. - 1994.

ANTO ČAKIĆ - DID

Anto Čakić - DID rođen je 6. lipnja 1932. godine u Busovači. Njegov fotoreporterski tijek traje četrdeset godina. Njegovo profesionalno ime upisano je zlatnim slovima u plejadu bosansko-hercegovačkih majstora novinske i umjetničke fotografije. Objavljivao je fotografije u gotovo svim bosansko-hercegovačkim dnevnicima i tjednicima, ekskluzivno je suradivao sa VUS-om iz Zagreba kao LUTAJUĆI REPORTER a u mnogim europskim izdanjima uglednih svjetskih i europskih časopisa i glasila dobivala je njegova fotografija ekskluzivni prostor. Nositelj je vrsnih i autoritativnih priznanja polućenih u njegovoj domovini, Njemačkoj, Sloveniji i Japanu.

Na njegovim fotosima, autentičnim stilom, izraženom senzibilnošću, nepatvorenim osjećajima za čovjeka i vrijeme u kojem je stvarao, nalaze se likovi ljudi naše svakidašnjice do velikih državnika, umjetnika i istaknutih ličnosti burnog vremena koje smo proživjeli i koje traje. Izložba umjetničke fotografije KRIŽNI PUT visok je domet ovog profesionalnog zanra u svijetu.

Anto Čakić - Did was born on July 6 1932 in Busovača. His photo-reporting career has lasted for 40 years. His professional name was written in golden letters in anthology of Bosnia-Herzegovian master of media and art photography.

He has published photographs in almost all Bosnia-Herzegovian daily newspapers, periodicals and bulletins. He worked exclusively with VUS from Zagreb, as a WANDERING REPORTER and his photography has been in many eminent European and world newspapers. He has achieved great critical acclaim, not only in his own country, but in Slovenia, Germany and Japan also.

His authentic style of photography displays the faces of many people from our everyday life. From great statesmen artists and famous people from the past to those people still ongoing stormy humanity. He did it with sensitivity, a natural feeling for humanity, and for the time in which he belongs.

The exhibition of art photography - CROSS TRAVEL - displays the highest level of skill, within a professional genre in the world.

KRIŽNI PUT

HRVATA SREDNJE BOSNE

1992. -1994.

LIRIK IZMEĐU ŽIVOTA I SMRTI

LIRIC BETWEEN LIFE AND DIE

Nakladnici:

Anto Čakić Did

Vinko Babić, Sidney, Australia

HKD NAPREDAK, Busovača

Recenzent:

Marko Martinović

Prijevod:

Ilija Buha

Snježana Šušnjara

Kompjutorska obrada i tisk
DALMACIJA PAPIR SPLIT

Busovača, 1996.

*P*red nama još jedna knjiga umjetničke fotografije koja svjedoči o burnim ratnim danima u Lašvanskoj dolini u vremenu od 1992. do 1994. god. Naravno da su u fokusu najbrojnije fotografije one koje prikazuju stradanje i borbu hrvatskoga puka tijekom 1993/94. god. Pred našim očima su upečatljivi prizori iz početka rata (srpska agresija na hrvatska uporišta otpora) sve do scena neviđenog sraza dviju mržnja i isključivosti, do scena iz hrvatsko-muslimanskog rata na ovome području. Pred nama su hrvatski vojnici u rovu, na odmoru, u pohodu. Tu su ranjena djeca, izgorjele kuće, devastirane crkve, uništeni sakralni kipovi, oskrnavljena groblja. Fotografija postarije hrvatske žene unarodnoj nošnji koja kroči cestom s kvrgavim štapom u ruci, jedinom imovinom koju je kao prognanica ponijela iz svoga doma (da li i taj štap?) je antologijska slika majstora fotografije Ante Čakića iz Busovače. Na ženinom licu nema očaja ni posvemašnje izgubljenosti; ona je tu da govori o privučenosti ovoga puka na patnju; to blago lice zna da je ovaj narod uvijek nekome bio na putu, da ga se vjekovima želi zatrti ili ignorirati njegovu posebnost. Žena ide polako, ali sigurno - u život.

Fotomonografiju je autor nazvao Križni put Hrvata srednje Bosne i ona je zaista vjeran ilustrator strahota i patnji, ali i žilavog otpora jednoga

naroda da ostane i opstane. To je vrijeme kada se svakodnevno umiralo, plač je išao do neba, ali i pobjedički povici koji su hrabri prestravljeni dušu i malodušnost mnogih nesviklih na očaj i strah. U tim momentima narod će pretvoriti i crkvu u bolnicu. Mnoštvo fotografija iz novobiljanskog bolnice - o onome što se dešavalo u pozadini iako ona praktično nije postojala - priča je o tome da je sve bilo jedan front, jedinstvena crta bojišnice i jedinstven prostor smrti, borbe, nade i vjere u svoga Božića. Zajedno su bojovnici, žene, djeca, doktori i fratri. Sve je u jednom grču opstanka. Čakić ne propušta da zabilježi i rađanje dvojki među petstotinjak beba koje su došle na svijet kad se najviše umiralo. Njegov aparat često registrira i kulturnu priredbu, boravak konvoja Bijeli put koji je prvi upozorio svijet na pakao u Lašvanskoj dolini.

Čakićeve fotografije bilježe i prozore od njegove Busovače do Kupresa i Jajca. Vremenski one su dokumenti iz primirja, snimci s posjeta prvoga Predsjednika Republike Hrvatske svojim sunarodnjacima u Bosni i Hercegovini - to su, pored povijesnoga značenja, i snažni estetski doživljaji. No osjetljiv umjetnikova priroda mora fotografirati najužasnije scene koje i papićevi jedna podnosi. Scene masakra nad zarobljenim hrvatskim vojnicima u Križančevu selu, Buhina kuća i Dusina ulaze u svjetski bestijarij izopćenim ljudskim naravim.

Ali lirska duša umjetnika Ante Čakića, otimajući se groznim manifestacijama, ne može a da ne snimi i najpoetičnije fotografije u svom životu. Osamljeno drvo iza kojeg su tamna brda i crveno nebo kao da simbolizira usamljenost čovjeka. Na drugoj fotografiji, izlazeće sunce sa svojim odrazom u ljeskajućoj vodi, nudi mnoštvo ekstatičnih, skoro religijskih asocijacija. To je mala oda rađanju života i vječnosti našeg trajanja pred nepredvidljivim silama univerzuma.

Ova fotomonografija ponovo nam je približila Antu Čakića kao strasnog fotografa. Pored dokumentarnog (povijesne vrijednosti), ona nam pruža i istinski estetski užitak. Ona, ujedno, obećava i nove životne senzacije iz kamere i srca ovoga umjetnika.

MARKO MARTINOVIC

The book you hold in your hands is the book of artist photograph, which is witness of war in Lašva river valley in period from 1992 to 1994. Of course, in focus there are photos of suffering of Croat people in 1993/94. In front of your eyes are shots from the beginning of the war (Serbian aggression to Croat resisting areas) as well as shots from war of baitness in the Croat-Moslem war in this area. Photos show the Croat soldiers in trenches, on rest, in action. There are wounded children, burnt houses, devasted churches, destroyed religious statues, desacralized grave yards.

The photo an old Croat woman in folk costim, who walking long the road with a wooden support, her all property Her face is talking about useful on suffering of Croats during the centuries, her sensitive face knows that these people have always been on someone way, and there were always pushing them. The woman walks slowely but surely-in life. Authors has valled this photo "Road of the cross of Croats in Central Bosnia" what it rely is, suffering and pain, but hard resistance of one people for their surviving. That was a time of every day killing, people crying was so big that gone to sky, but there were, also, the victory screaming moments the people will converted a church into hospital. Although it didn't existed - is a story about that everything was united

front line, united space of deading, fight, hope and faith to God. Everyo soldiers, women, children, doctor and friars are together. Everything joined in impuls of survival. Čakić didn't forget to take a photo of moth with twince between of life hundred of babys who have been born in ti of dead. His camera will take a photos of cultural performance, comi of "White road" convoy, which the first mantioned the world to bell Lašva river valley. Čakić's photos are going from his Busovača to Kupr and Jajce. Regarding the time these photos are document of peacej period, shots of the first visit of President of Republic of Croatia to h people in Bosnia - these are very strong esthetic feelings, as well , history fact. But, sensitive author nature has to take a photos of horrable events. Horrible massacre of Croat soldiers killed in Križanče Selo, Bubine Kuće and in Dusina.

But liric sole of authors also has to take a sensitive photos of h life. There is a trie a dark hills in background and red sky over it. Th is a symbol of a man lönlyness.

In other photo there is sunrise in water mirror. That is a litt respect to the boring and our life in front of forces of universu This photo shows us Anto Čakić as real photo-reporter. Besides documentary (historical value) that gives to us truly esthetic enjoy. I also, promises to us new senzacion from camera and from the hart of this artist.

MARKO MARTINOVIC

KRVAVO JUTRO
1992. - 1994. god.
BLOODY MORNING 1992 -1994

*N*azao sam ovaj ciklus Krvavo jutro po fotografiji koju sam snimio ednoga dana žestoke 1993.god. To jutro nam je zaista osvanulo krvavo poslije jedne bitke na Prosju kod Busovače pa mi se očaravajuća rumen neba i činila kao da je od krvi. Iza ove slijede fotografije iz 1992: bombardiranje Busovače od strane JNA, rad prvih privatnih ambulanti, prvi ranjenici i prve svijeće za poginule. Onda sam početkom 1994. morao nimiti i prizore užasa. U svrhu dobrog ukusa i uvažavanja mogućnosti ledanja od strane čitaoca ove knjige, dvoumio sam se da stavim samo jednu sliku. Na nagovor mnogih prijatelja ubacio sam ih mnogo više.

Fotografije prikazuju mrtve hrvatske vojnike koji su živi i zdravi zarobljeni krajem 1993. u Križančevom selu i Buhinim kućama kod Viteza (nrtvi iz Kružanićeva sela i žena zaklana žicom na Buhinim kućama), redati su hrvatskim vlastima u ovakovom stanju nakon četrdeset dana. Rutalno iživljavanje na živim ljudima zorno pokazuje kako se u ovom slučaju poštivala pravila Ženevske konvencije o ratnim zarobljenicima.

Ostale fotografije prikazuju domobrane na crti bojišnice, mnoštvo tijenika po ambulantama i crkvi-bolnici u Novoj Biloj. Tu su i prognanice koje su pješice prevalile put od Jajca do Travnika, Vitez i Busovače 1993.

Narod u redu za hranu, umjetničke priredbe u Busovači i djeca koja doživjela prvi snijeg i jedan miran dan da se mogu igrati.

Na kraju žena-majka koja u jeku najžešći borbi rađa dvojke kao simbol izvora novoga, obnoviteljskog života i nade da necemo izumrijeti.

This cyclus is named "Bloody morning". It's because of photograph I took in 1993. After a battle in little village of Prosje, near Busovača, the morning was very bloody, the sky was red, like blood. After this, there are photos of JNA bombing of Busovača, that first war ambulances, the first wounded and the first candles for killed. Then in the beginning of 1994 I have to take photos of awful shots. Having in the mind my readers, I was in dilemma to put photos of awful shots into this book. But, a lot of good friends of mine advised to put them, and I did. The photos show dead Croat soldiers who have been rested by Bosnian Muslim Army in the end of 1993 in Križančev Selo and Bubine Kuće, nearby Vitez. There are photos of killed civils in Križančev Selo village and woman killed by wire in Bubine Kuće village.

After 40 days the bodies have been exchanged and returned to Croat side. These photos are proofs how the Geneva Convention has been respected in this war, especially regarding the war prisoners.

The other photos show defenders in front, there are a lot of wounded in war ambulances (stationers) and in church-hospital in Nova Bila. There are refugees who walked from Jajce to Travnik, Vitez and Busovača in war 1993.

The row of people who wait for food, art performance in Busovača and children in one peaceful day with the first snow.

On the end there are woman - mother who has twince, during the hardest battles, as a symbol of new life and hope that we shall survive.

12

13

20

21

22

23

24

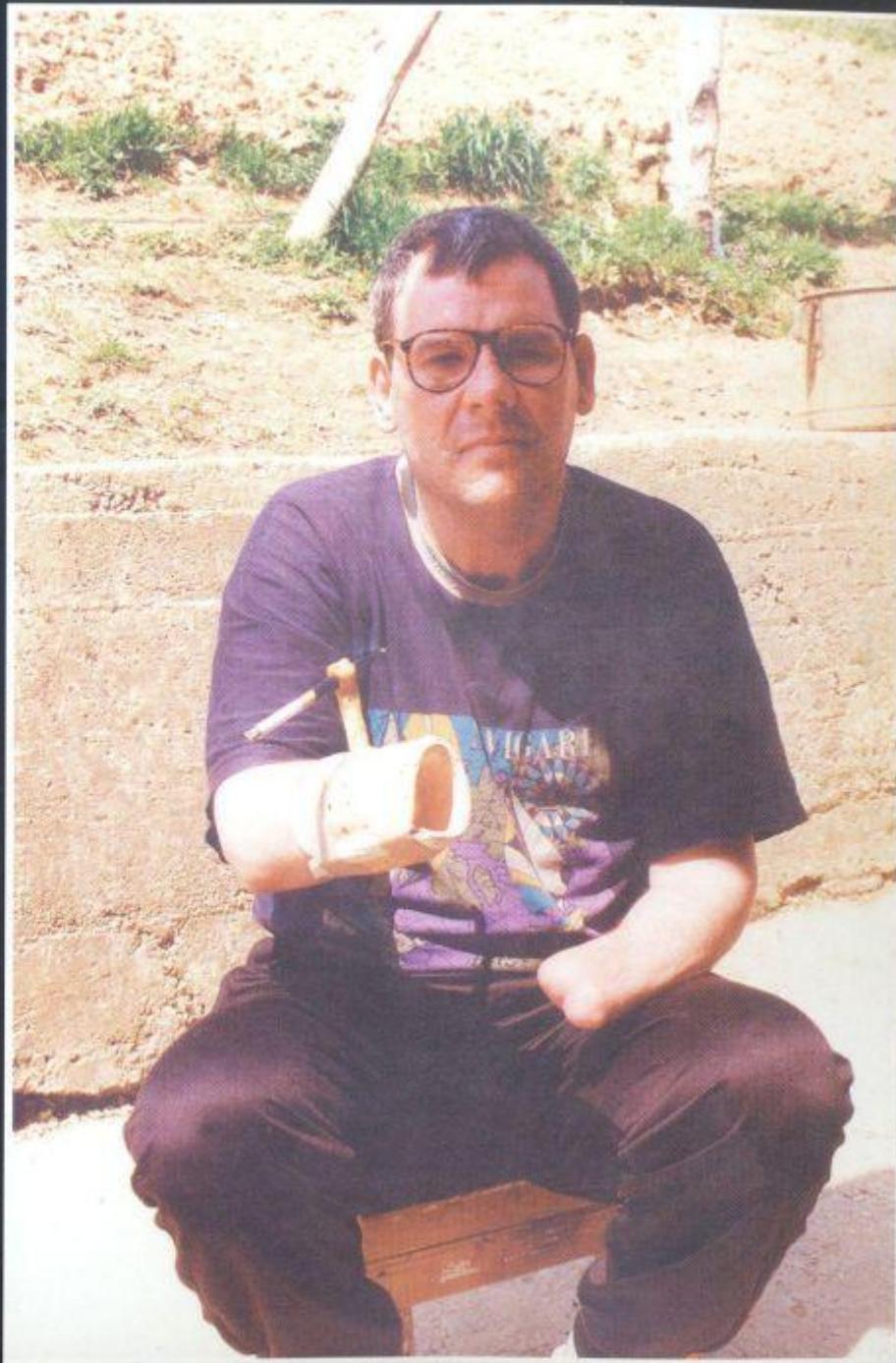
25

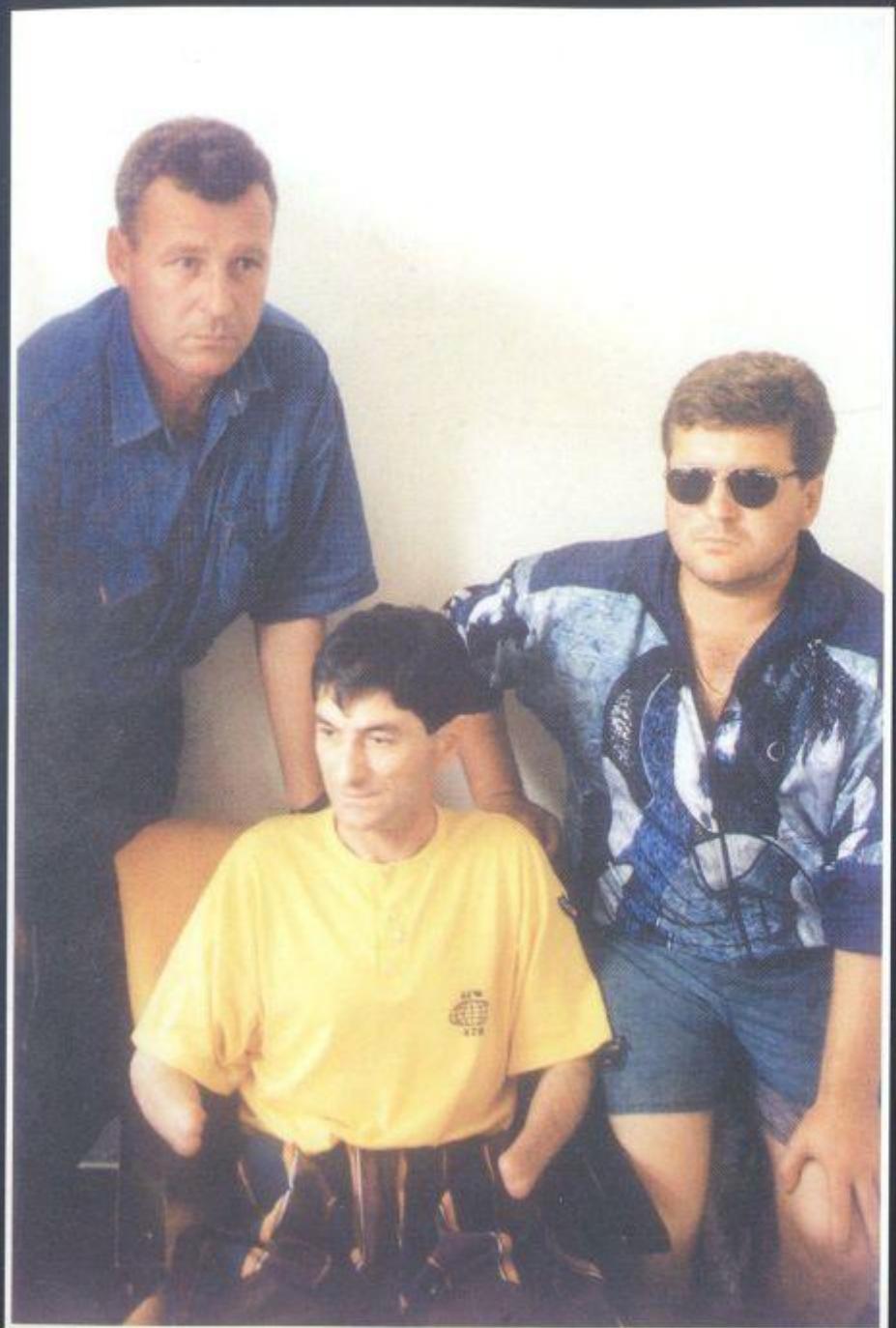

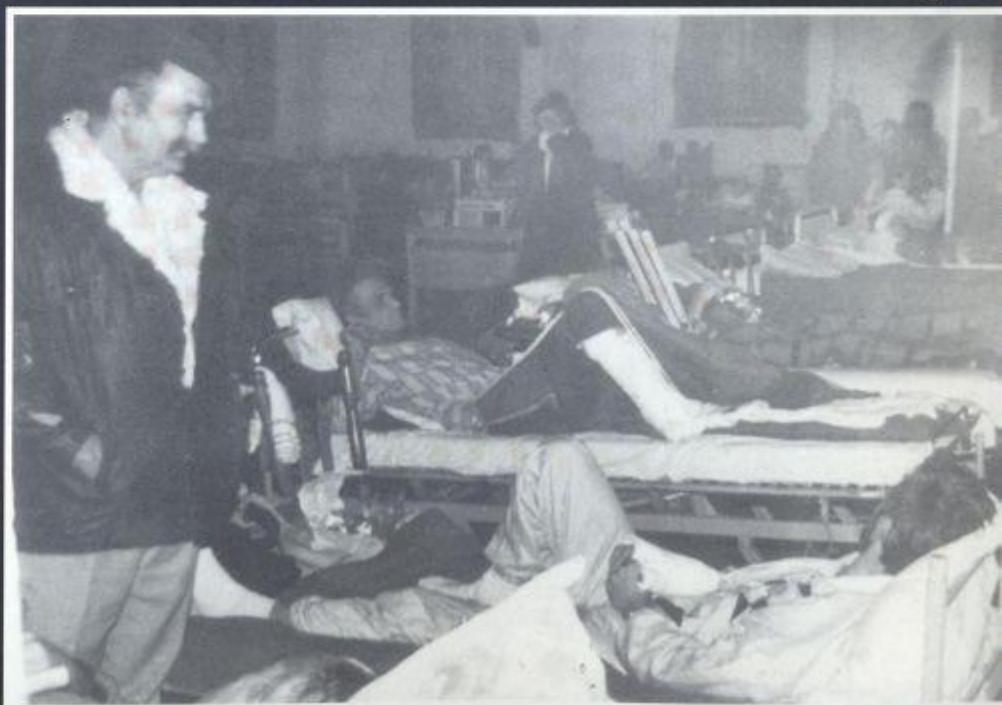
28

29

30

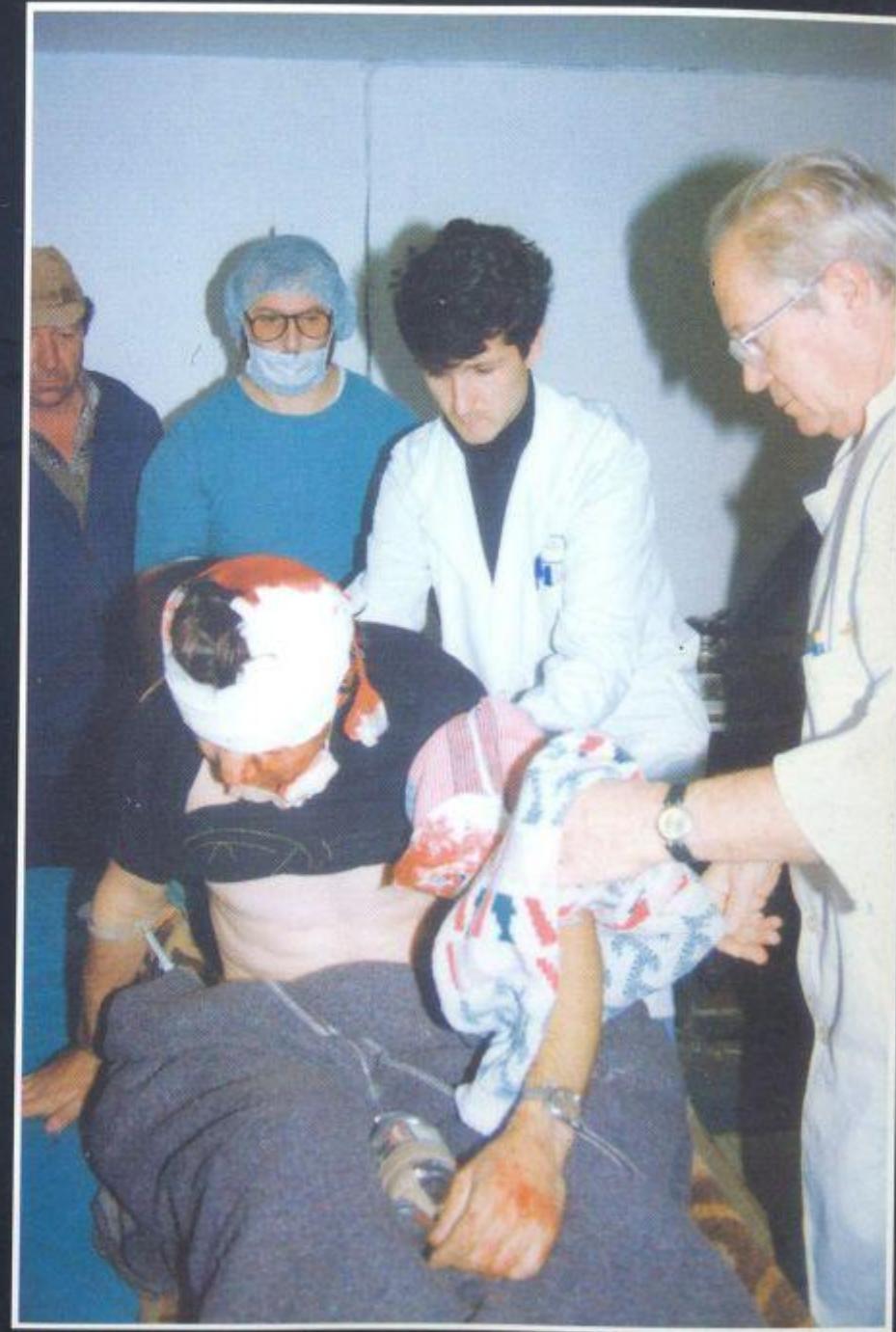
31

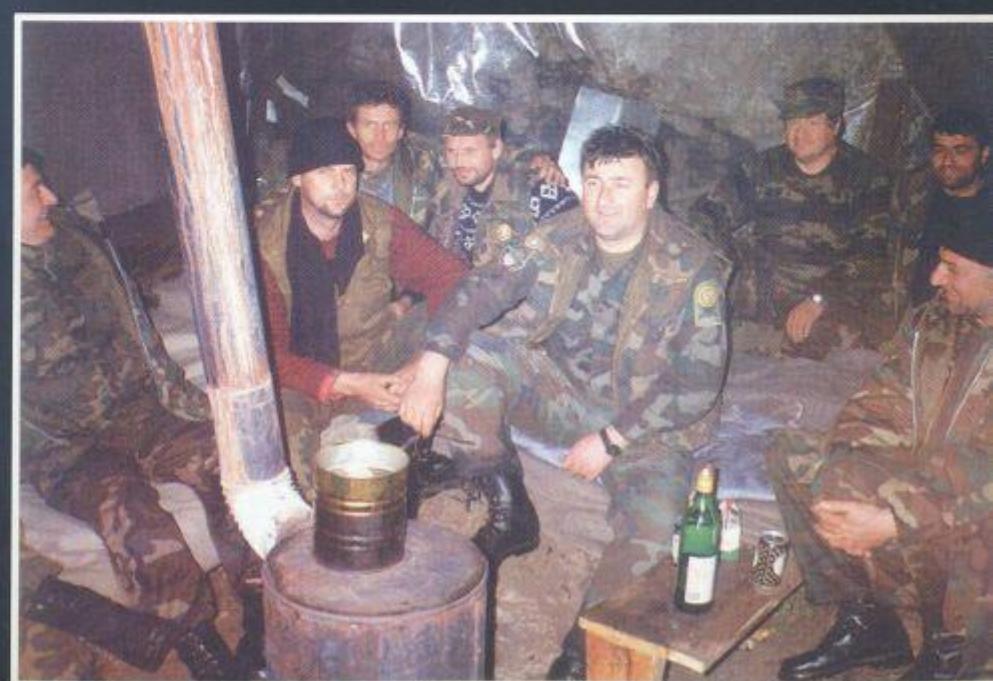

34

35

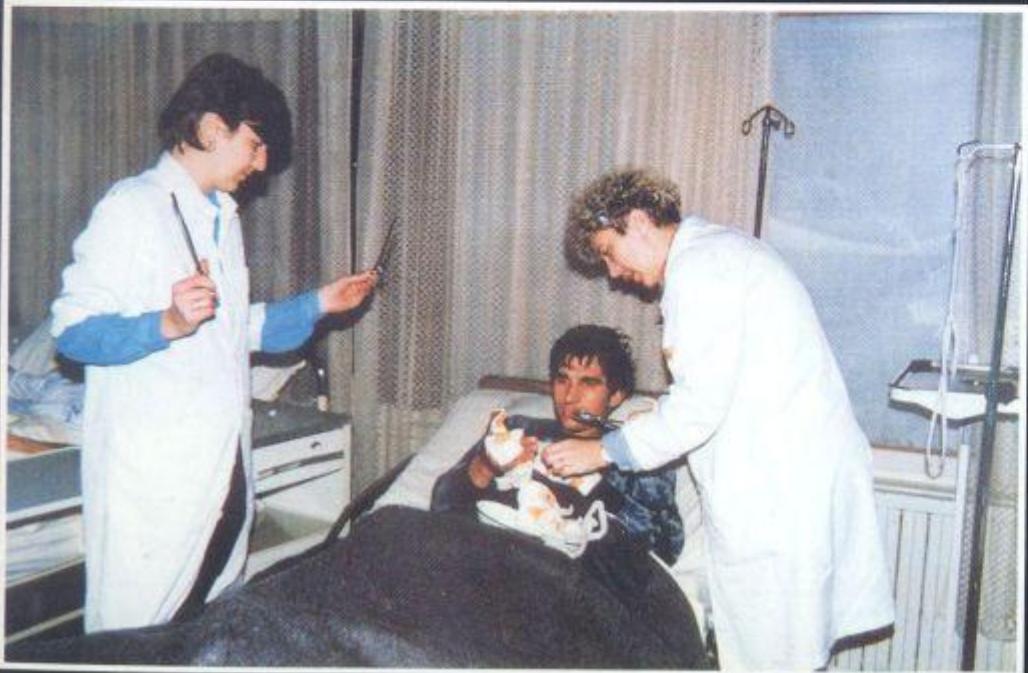
40

41

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

HRVATSKI VRHOVNICI
1994. poslije primirja
CROATIAN AUTHORITIES IN
CENTRAL BOSNIA
1994. peaceful period

*T*e 1994. god. narod ovoga kraja, s posebnim oduševljenjem dočekao je predsjednika Republike Hrvatske dr. Franju Tuđmana u svojoj sredini. Predsjednik je stigao da ovome puku uputi riječi nade i ohrabrenja kao i da oda sva priznanja za žilavu borbu i opstanak na svojim ognjištima. Visoka delegacija se helikopterom spustila na heliodrom u Biloj da bi poslije imali korisne susrete u Vitezu i Busovači. Na posljednjoj fotografiji vidimo Predsjednika kako se srdačno opršta od naroda busovačkog kraja. U predsjednikovoj pratnji nalazili su se i visoki dužnosnici hrvatske vlade kao i njegovi najuži suradnici. Uz predsjednika Tuđmana bili su i članovi vlade HR Herceg Bosne.

Ovo je prvi put u povijesti hrvatskoga naroda da je Bosna doživjela posjetu jednoga predsjednika hrvatske države.

Njegova uzoritost vrhbosanski nadbiskup je odmah poslije dodjele časti kardinala posjetio Busovaču radi prve pričesti. Ovo je njegova prva snimka kao kardinala napravljena izvan Sarajeva.

Mir i dobro!

*I*n 1994 people from this area was delited and exciting w... president of Republic of Croatia dr. Franjo Tuđman visited Lašva river valley. President has come to say the words of hope and thanksfull their succesfull fight and staying in their homes.

The delegation has landed on by helicopter in Bila, after that they hold an very succesfull meetings in Vitez and Busovača. On the last photo there is president saying goodbye to people in Busovača. With president there were authorities of Croatian goverment and authorities of government of Croatian Republic of Herceg-Bosna.

This is the first time in history of Croat people that president of Croatian state visited Bosnia.

Soon after proclaiming of Bosnian archbishop into Cardinal he visited Busovača because of the first st. communion.

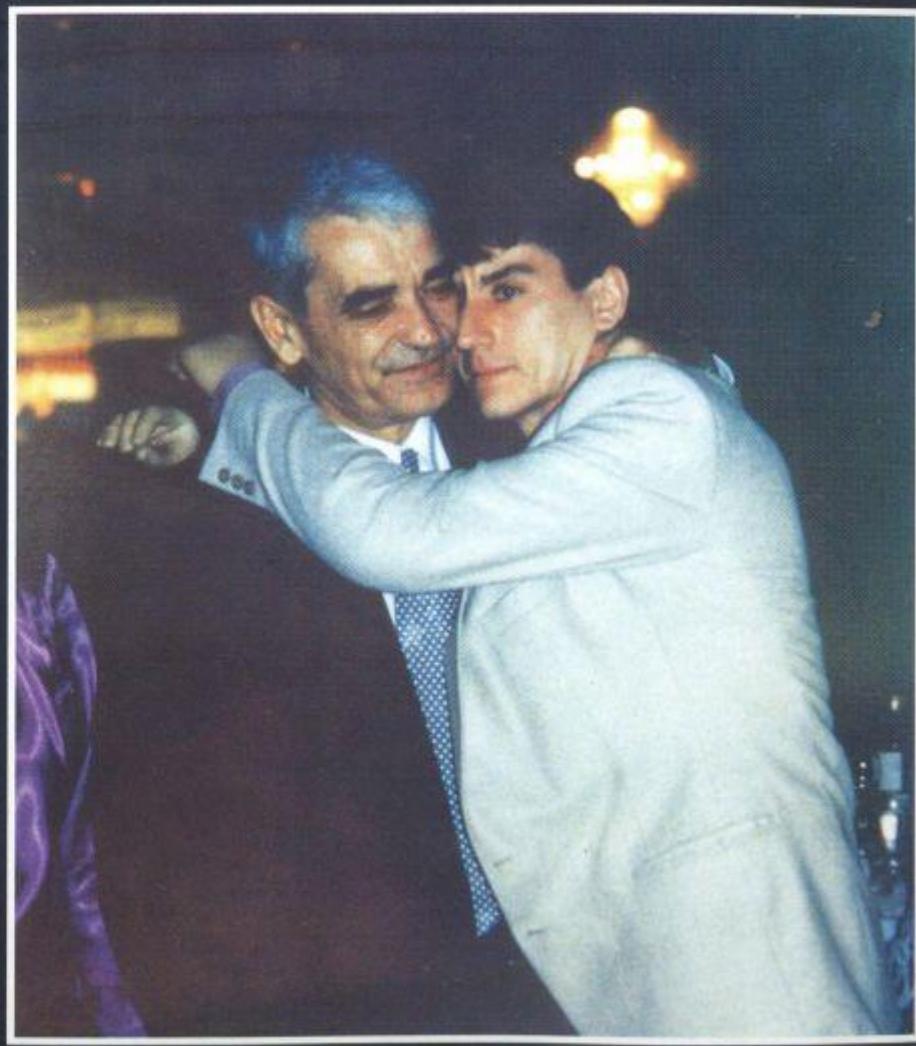
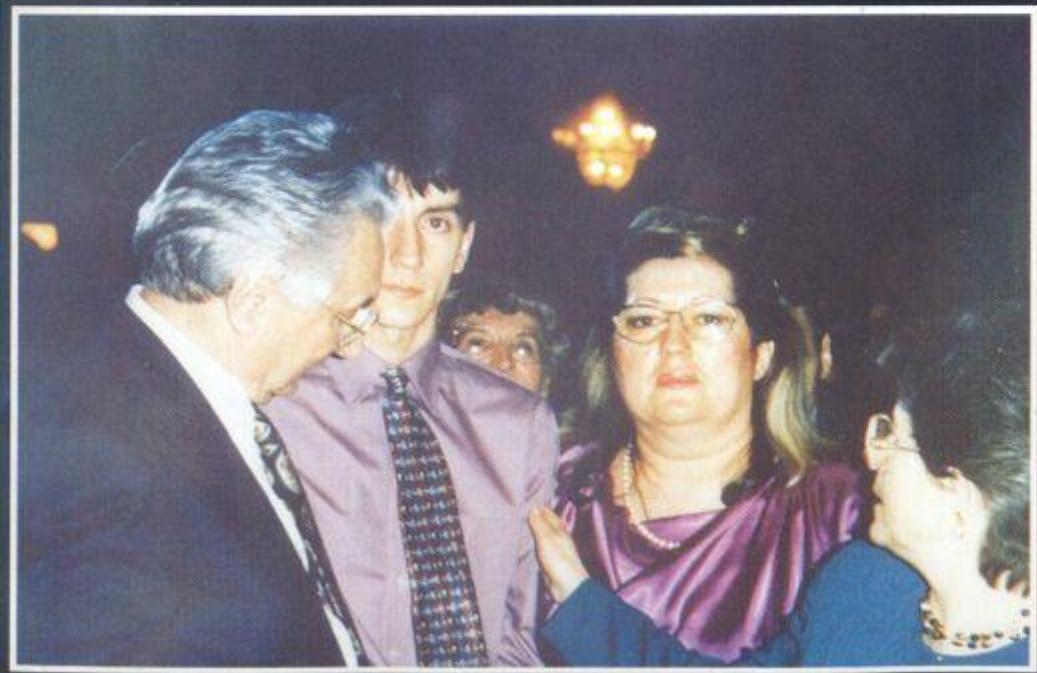
These photos show him as Cardinal for the first time outside Sarajevo.

Peace and good!

72

73

I DOĐE SVJETLOST...
MIR 1994.
*AND LIGHT COME
peacefull period*

*J*dje svjetlost i dođe život nazao sam ovu prvu fotografiju. A izanje smirena crkva u Novoj Biloj - čuvena ratna bolnica za puk Lašvanske doline. U njoj su i prvi put članovi vlade HR Herceg Bosna. Tu je i prva poslijeratna misa pred Uskrs na Kalvariji u Malom Mošunju. Žene protestiraju pred UNPROFOR-skom bazom u Biloj - traže da im se odgovori što je s njihovim očevima i muževima u zeničkim zatvorima. Tu su i tištine pretrpanih grobalja (Prahulje) i posjete stratištu hrvatskih vojnika na Busovačkim stajama 1993.

Snimio sam i naše vojнике dok oslobođaju kuprešku visoravan i sve dalje do Jajca. Evo i mise za sv. Antu u Busovači. Ovako sada izgledaju dijelovi crkve sv. Ive u Podmilacu. Izrešetani kip sv. Franje, ali i misa u istoimenoj crkvi (Guča Gora).

Do temelja srušena crkva u Kupresu. Srušene kuće i ranjena crkva u Uskoplju. Crkva u Barevu (Jajce).

Evo i naših sinjskih alkara na polaganju kamena temeljca za novu bolnicu u Novoj Biloj, kao i na defileu kroz Busovaču.

Na kraju - djevojčica s ružom. Mala bosanska Hrvatica. Ona kaže neka bude mir i neka nestane mržnje.

"*A*nd light come" I called this photo, after follows peacefull church in Nova Bila - famous war hospital for people from Lašva river valley. The members of government of Croatian Republic of Herceg-Bosna came for the very first time in it.

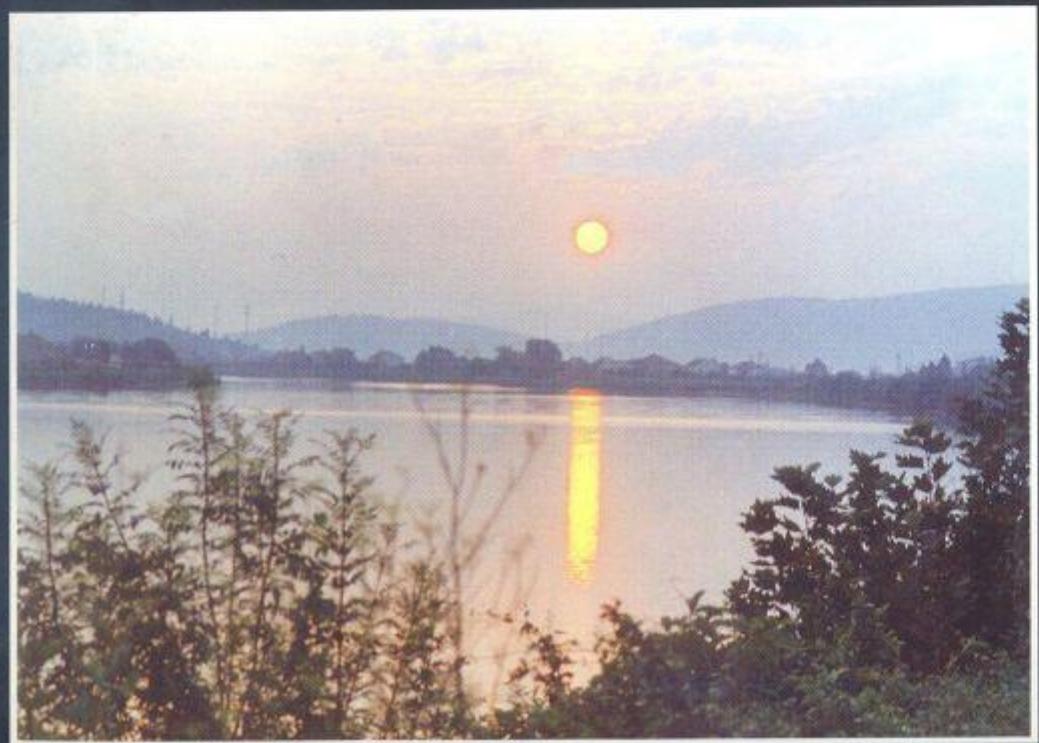
There is the first after war st. mess in Kalvarija hill in Mali Mošunj. The women are protesting in front of UNPROFOR base in Bila - they are looking for answers what happened with their fathers, husbands, relatives in Zenica jails. There is a silent of semitries (Prahulje), as well as commemorial visit to place of Busovačke Staje, where Croat soldiers territorial army were killed in 1993.

I took photos of our soldiers during their liberation of Kupres and they go far to Jajce.

This is shots of the rest of church st. Ivo in Podmilačje. Shot of statue of st. Francis, and st. mess in the same church (Guča Gora). The destroyed church in Kupres. Destroyed houses and wounded church in Uskoplje. Church in Barevo (Jajce).

There are our Sinjski folk fighters on the festive act of the start of building of new hospital in Nova Bila, as well as on defile in Busovača.

On the end there is a grill with rose, a little Bosnian Croat woman says that peace should start and the baitness should be stopped. I hope that you are agree with her and with me.

78

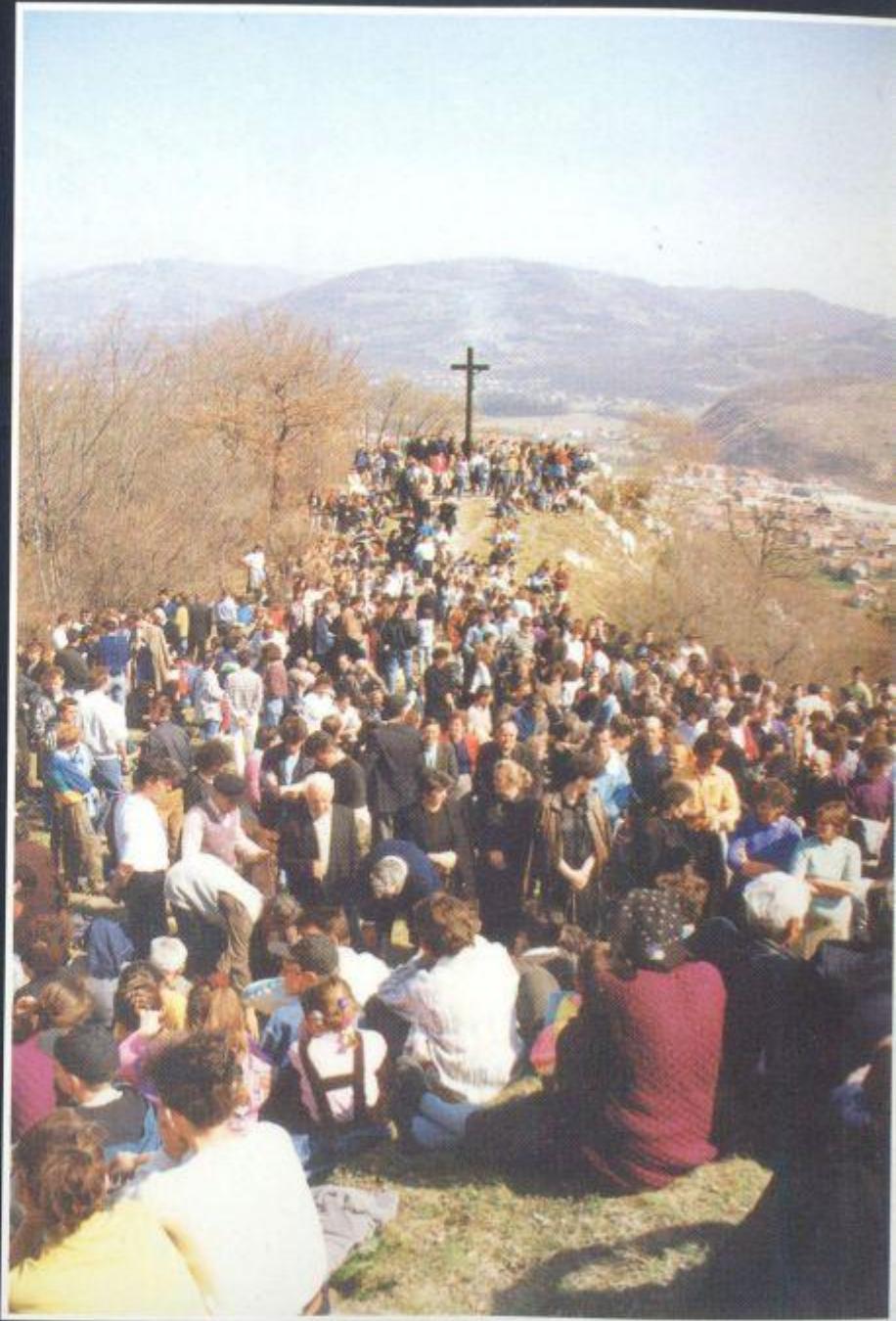

79

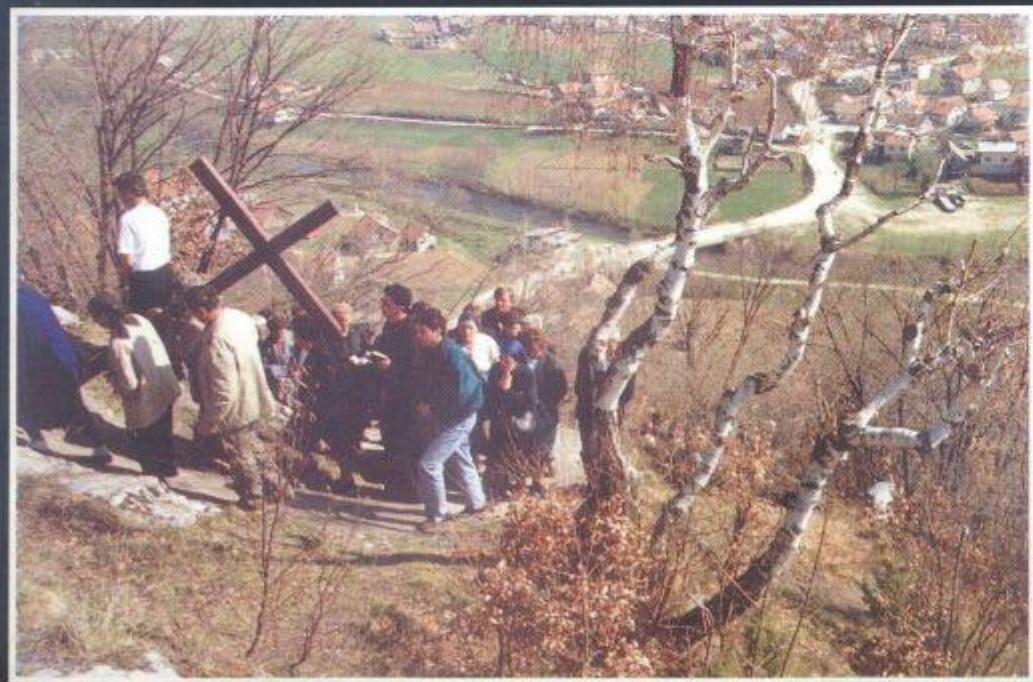
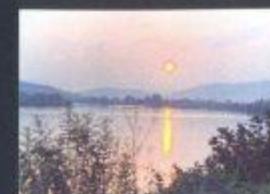
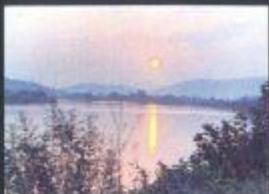

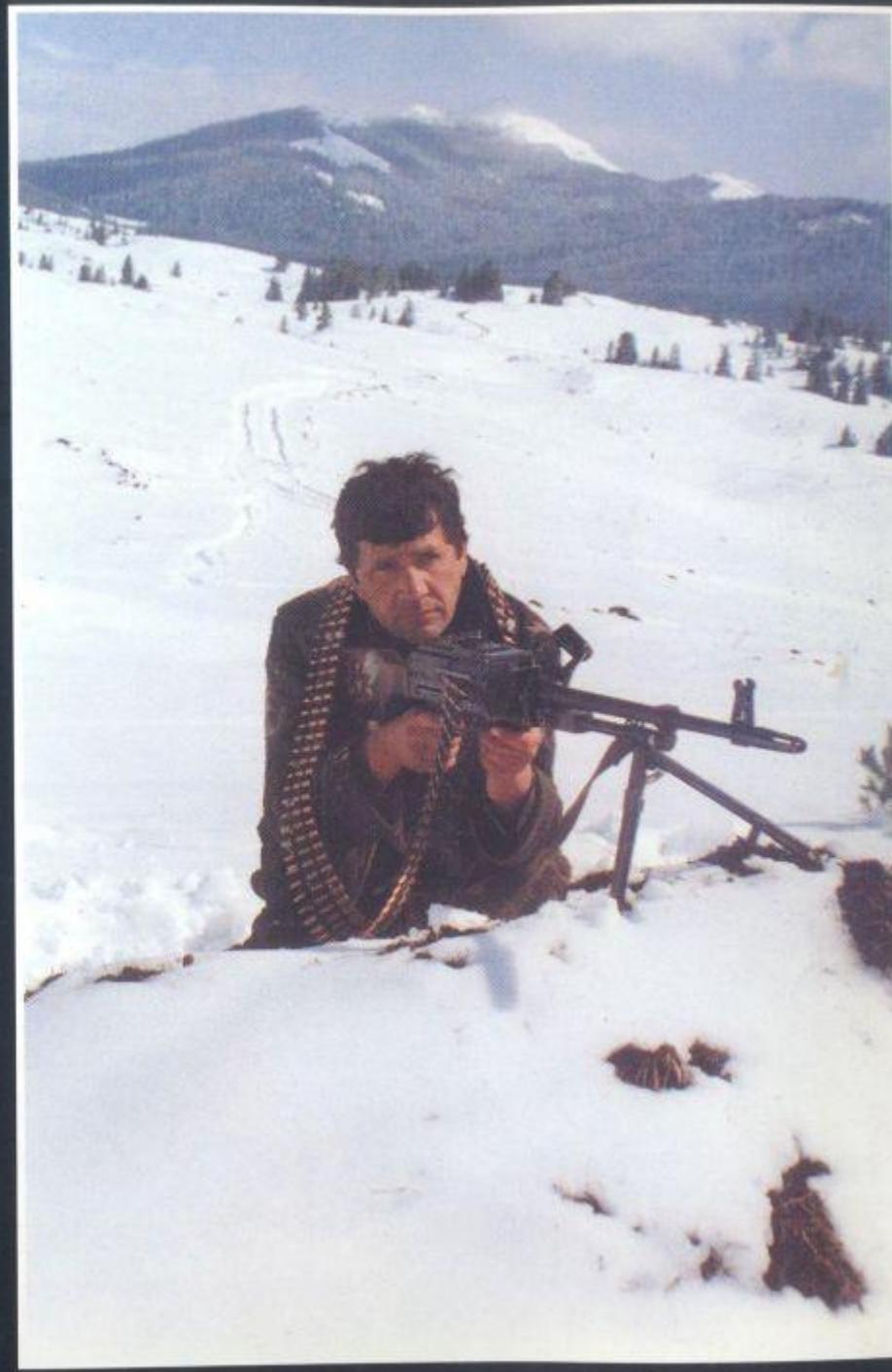
80

81

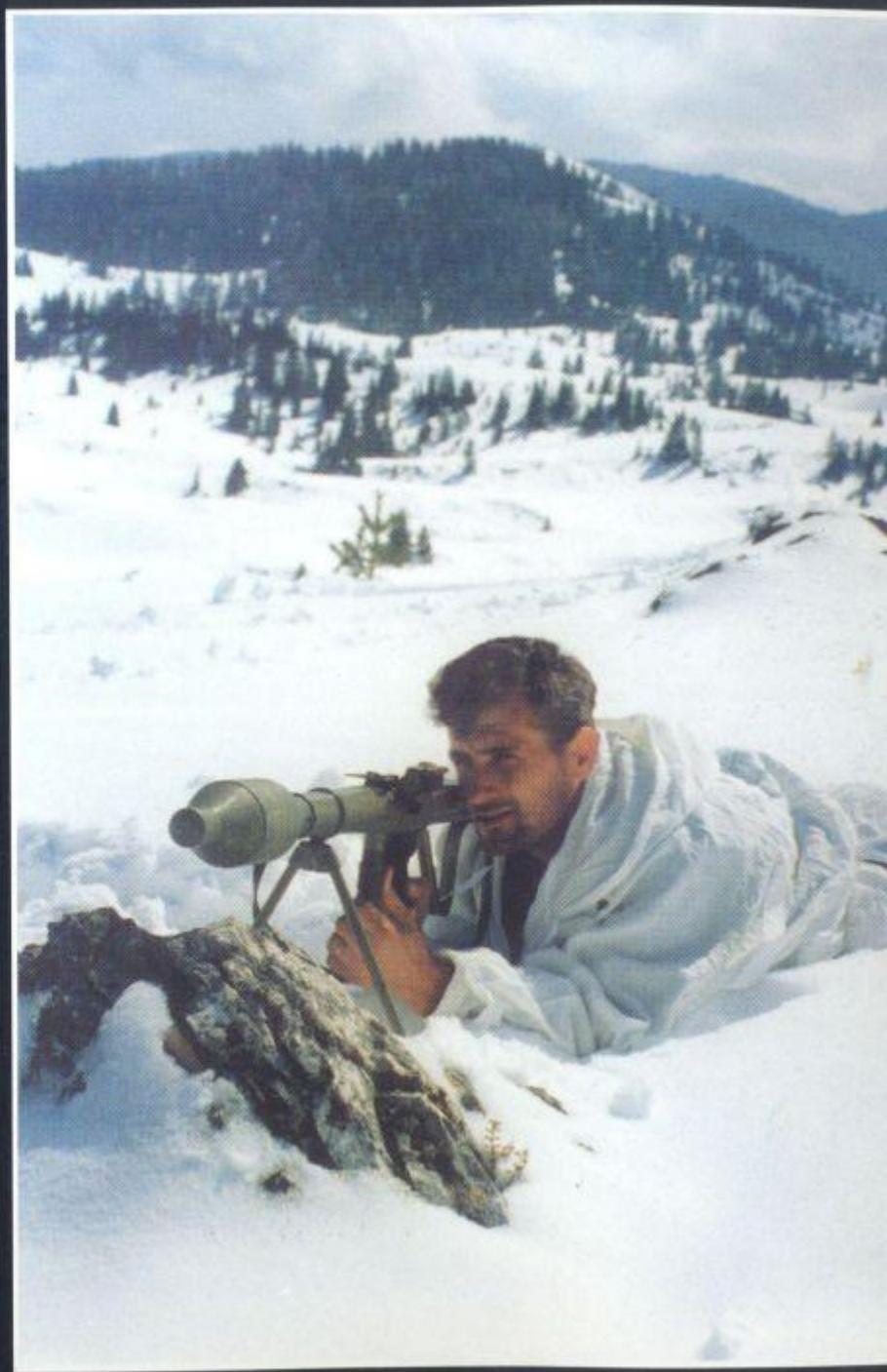

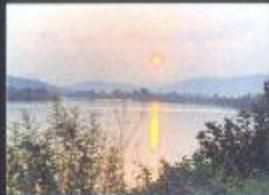

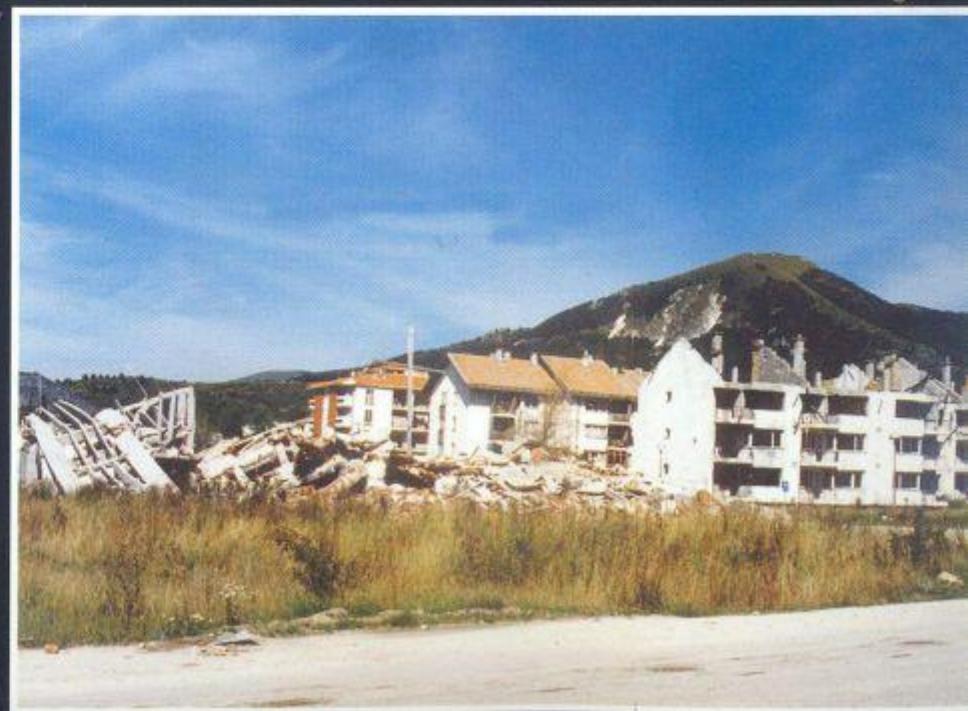
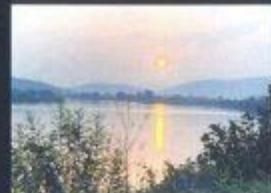

88

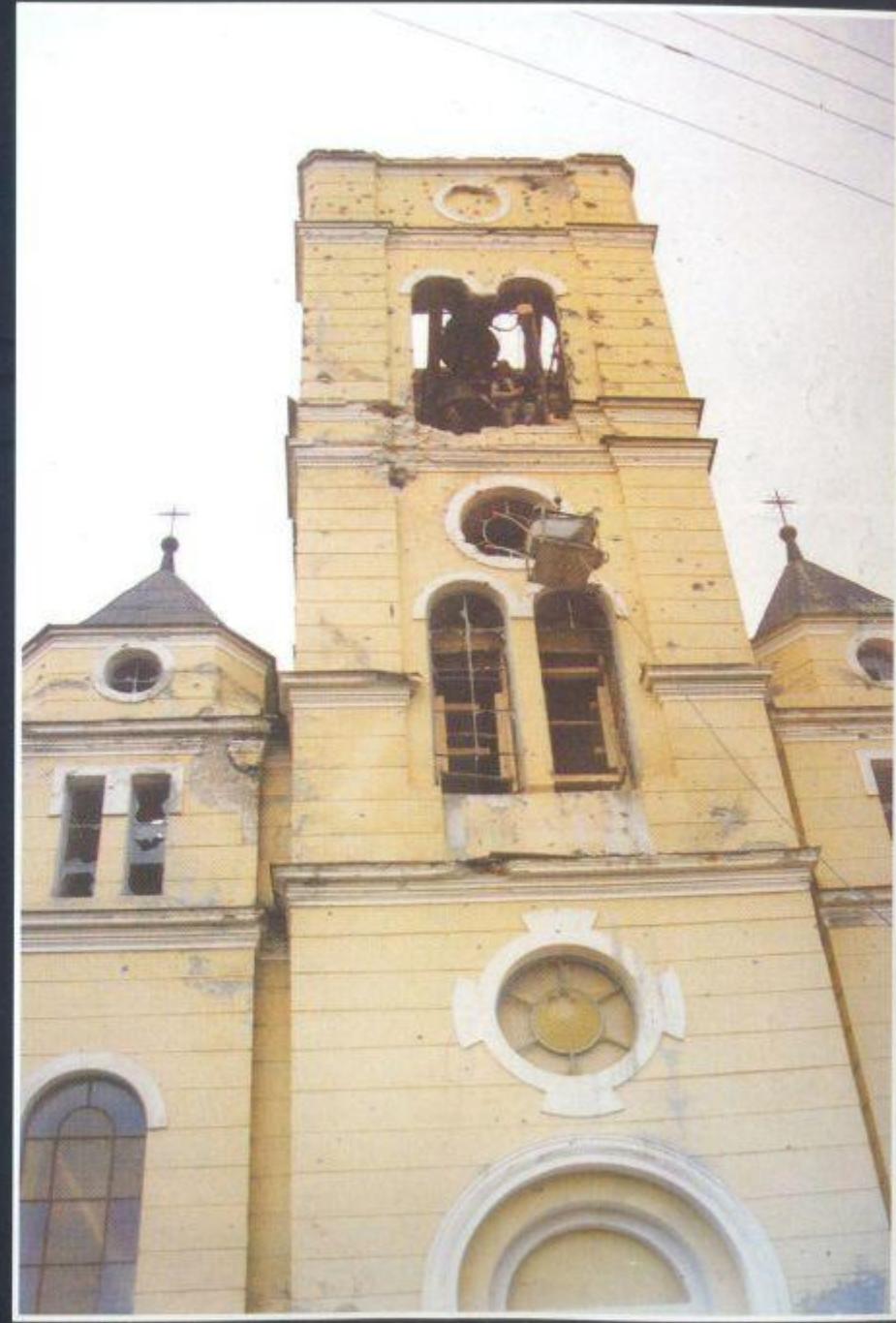
89

94

95

96

97

